

Література:

1. Бозина М. А. Особенности межличностного общения у людей с разным уровнем рефлексии и субъективного контроля // Молодой ученый. 2020. № 3 (293). С. 286-289.
2. Давыдов В. В., Зак А. З. Уровень планирования как условие рефлексии // Проблемы рефлексии. Современные комплексные исследования / Под ред. И.С. Ладенко. Новосибирск: Наука, 1987. С.43-49.
3. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики // Психологический журнал. 2003. Т. 24. № 5. С. 45-57.
4. Лефевр В. А. Рефлексия. М.: Когито-Центр, 2003. 496 с.
5. Мирошник О. Г. Рефлексивність та регуляторний потенціал особистості // Психологія і особистість. Науковий журнал. Київ-Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020. №1(18). С. 234-246.
6. Найденова Л. А. Психологія рефлексії на межі тисячоліть: основні тенденції розвитку // Наукові студії із соціальної та політичної психології. 2011. Вип. 26. С.52-65.
7. Розин В. М. Рефлексия в структуре сознания личности // Проблемы рефлексии. Новосибирск, 1987. С. 222-228.
8. Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Психология человека. Введение в психологию субъективности. М: Школа-Пресс, 1995. 384 с.
9. Шапарь В. Б., Россоха В. Е. Новейший психологический словарь //под. общ. ред. В. Б. Шапаря. Изд. 4-е. Ростов н / Д. : Феникс, 2009. С.540-541.
10. Шаров А. С. Электронный научный журнал «Вестник Омского государственного педагогического университета» Выпуск 2006 (www.omsk.edu).
11. Щедровицкий Г.П. Рефлексия и ее проблемы // Рефлексивные процессы и управление Международный научно-практический междисциплинарный журнал. № 1, 2001, июль-декабрь, №1, Том 1. С.47-54.

УДК 316.614+159

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Васильєва В. О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

tarasovaviktoria018@gmail.com

Однією з найважливіших особливостей соціального і психологічного буття людини є її ставлення до самої себе, до своїх вчинків, власної особистості, тобто – самоствавлення. У самоствавленні проявляється складна сукупність психічних процесів і станів, за допомогою яких особистість виокремлює себе з навколишнього світу, формує власне бачення світу, змінює ставлення до свого минулого,

сьогодення та майбуття. У ньому співвідносяться мотиви і вчинки, бажання, потяги, прагнення людини, в результаті чого особистість самовизначається, виділяє для себе найбільш значимі потреби. У теперішній час такий підхід до вивчення самоствавлення особистості активно розвивається в рамках вітчизняної психології особистості і загальної психології.

Мета – теоретично вивчити та емпірично дослідити психологічні особливості самоствавлення в юнацькому віці.

Досягненню мети дослідження й розв'язанню поставлених завдань сприяло використання комплексу методів дослідження, а саме: теоретичних (вивчення, аналіз та узагальнення психологічної літератури, синтез, порівняння, моделювання, систематизація), які дали можливість виявити й узагальнити дослідницькі матеріали з проблеми та психодіагностичних методик: тест-опитувальник самоствавлення (за В. В. Століним, С. Р. Пантелєєвим), «Шкала самооцінки» (за С. А. Будасі), методика дослідження самооцінки особистості (за Т. Дембо і С. Я. Рубінштейн), методика «Саморегуляція» (за О. К. Осницьким). Емпіричною базою дослідження виступала вибірка, до якої увійшли 96 старшокласників віком 16-17 років (56 дівчат та 42 хлопця), які навчаються у ЗСО № 9 м. Полтави.

У результаті емпіричного дослідження визначено, що серед старшокласників найбільш виражені такі типи самоствавлення як самоінтерес (86%), глобальне самоствавлення (84%), самоприйняття (80%), самокерівництво (72%), аутосимпатія (70%) та саморозуміння (70%). Отже досліджувані проявляють інтерес, якій стосується не тільки свого тіла, але й власних думок та почуттів. Вони також намагаються аналізувати свою поведінку, погляди, вони впевнені, що цікаві оточуючим. Пізнаючи себе, такі юнаки більш адекватно ставляться до думок інших людей, відчуття внутрішньої боротьби стає менш вираженим. Досліджувані приймають себе як цілісну особистість, не акцентуючи увагу на негативних якостях, можуть керувати власною поведінкою, аналізувати її відповідність наявним обставинам, тобто мають розвинуте самокерівництво.

Такі типи самоствавлення як самоповага (66%), самовпевненість (50%) та ставлення інших (50%) виражені посередньо серед респондентів досліджуваної вибірки. Такі досліджувані юнаки внутрішньо послідовні та самовпевнені, вірять у власні сили, здібності, самостійність, більш адекватно оцінюють свої можливості і можуть в певній мірі контролювати власну поведінку. Вони ставлять певні вимоги дорослим і одноліткам, але ці вимоги є обґрунтованими та чіткими. Їх характеризує самовпевненість, тому що вони вважають свої переконання вірними та не потребують настанов оточуючих.

В той же час самозвинувачення притаманне 35% учнів, які у певних невдачах звинувачують себе, а не оточуючих, що є наслідком неприйняття людиною самого себе та будується на критичному відношенні до своєї особистості, нездатності пробачати помилки. Саме нездатність пробачати ускладнює перебіг конфліктів з самим собою.

Встановлено, що для 44% досліджуваних властива низька самооцінка. Такі юнаки схильні недооцінювати власні можливості, негативно розцінюють свої навчальні уміння та можливості. При цьому, 23% таких досліджуваних характеризуються вираженою неадекватною низькою самооцінкою. Тобто, їх негативні уявлення про власну особистість мають крайній ступінь вираження та негативно впливають на перебіг стосунків з оточуючими і діяльність. На основі надмірно заниженого ставлення до своїх можливостей такі юнаки часто проявляють сором'язливість, відчувають труднощі у встановленні контактів з оточуючими та у навчальній діяльності, де при найменших труднощах відмовляються від спілкування чи навчання.

Також, для 51% досліджуваних притаманна висока самооцінка. Вони позитивно та на високому рівні розцінюють свої можливості та вираженість психологічних характеристик, позитивно оцінюють власну особистість загалом. При цьому, серед юнаків із високою самооцінкою 27% характеризується неадекватним її рівнем. Такі старшокласники схильні надмірно завищено оцінювати свої якості та особистісні можливості, внаслідок чого вони вразливі до ситуацій, з якими не можуть впоратися, адже їх реальні можливості не співпадають із оцінюванням самими юнаками. Маючи таке самооцінювання, старшокласники ставлять перед собою нереальні цілі, досягнення яких часто неможливе для них, внаслідок чого вони відчувають розчарування і психологічний дискомфорт.

Проаналізовано, що для досліджуваних старшокласників найбільш характерним є середній рівень розвитку саморегуляції поведінки (61%). Досліджувані спроможні до регуляції власної поведінки відповідно до цілей та інтересів. Їм властива переважно сформована рефлексивність та послідовність дій. Проте, у деяких ситуаціях такі юнаки можуть поводитися не логічно, порушувати логіку власних дій, проявляти чутливість.

Майже у третини юнаків (27%) виявлено високий рівень саморегуляції. Для них характерний спокій, впевненість у собі, стійкість намірів, реалістичність поглядів, розвинене почуття власного обов'язку. Як правило, ці юнаки добре рефлексують особисті мотиви, планомірно реалізують наміри, вміють розподіляти зусилля і здатні контролювати свої вчинки. Іноді у них можливе зростання внутрішньої напруженості, пов'язаної із прагненням проконтролювати кожен нюанс власної поведінки і тривогою з приводу її спонтанності. Загалом, вони емоційно зрілі, активні, незалежні, самостійні.

Найменша кількість студентів мають низький рівень саморегуляторних процесів – 12%. Такі юнаки чуттєві, емоційно нестійкі, ранимі, невпевнені у собі. Рефлексивність у них невисока, а загальний фон активності знижений, їм властива імпульсивність і нестійкість намірів. Це може бути пов'язано як із незрілістю, так і з вираженою витонченістю натури, яка не підкріплена здатністю до рефлексії і самоконтролю.

Серед умінь саморегуляції найбільш вираженою є впевненість у своїх діях серед досліджуваних юнаків, що властива 47% вибірки. Вони впевнені у своїх виборах та діях, мотивах, знають, що вони роблять і чому. При цьому, 24% досліджуваних мають низький рівень впевненості в діях.

З'ясовано, що старшокласникам із різним самоствавленням властива відмінна самооцінка. Так, для 74% старшокласників, самоствавлення яких характеризується позитивною спрямованістю, властива висока самооцінка. Вони позитивно оцінюють свої якості та спроможні ставити перед собою високі цілі, упевнені у їх досягненні. Серед такої молоді лише 21% характеризується низькою самооцінкою, невпевненістю у собі, негативним ставленням до своєї особистості. Це може ґрунтуватися на негативному досвіді, який юнаки отримали у інших сферах життя (стосунках з однолітками, навчанні тощо).

Натомість, для 57% старшокласників, які характеризуються негативним самоствавленням, властива низька самооцінка. Вони недооцінюють свої можливості, завідома ставлять перед собою легко досяжні цілі, щоб не відчувати негативних емоцій у разі неможливості їх досягнення. Такі юнаки не схильні докладати значних зусиль для досягнення поставленої мети. Висока самооцінка властива лише 36% старшокласників із негативним самоствавленням.

Старшокласникам з різним самоствавленням властива відмінна саморегуляція. Так, для 72% старшокласників, самоствавлення яких характеризується позитивною спрямованістю, властива висока саморегуляція. Вони спокійні, впевнені у собі, характеризуються стійкістю намірів, реалістичністю поглядів, розвиненим почуттям власного обов'язку. Ці юнаки добре рефлексують особисті мотиви, планомірно реалізують наміри, вміють розподіляти зусилля і здатні контролювати свої вчинки. Серед такої молоді лише 21% характеризується низькою саморегуляцією, невисокою рефлексивністю, зниженою активністю, імпульсивністю, що може бути пов'язано як із незрілістю, так і з вираженою витонченістю натури, яка не підкріплена здатністю до рефлексії і самоконтролю. Натомість, для 57% старшокласників, які характеризуються негативним самоствавленням, властива низька саморегуляція. Такі юнаки чуттєві, емоційно нестійкі, ранимі, невпевнені у собі. Висока саморегуляція властива лише 36% старшокласників з негативним самоствавленням. Вони, не зважаючи на

негативне оцінювання своїх якостей, мають високу емоційну зрілість, активність, незалежність, самостійність.

Отже, сформульована нами гіпотеза доведена. Дійсно, особливості самооцінювання та саморегуляційних умінь взаємопов'язані з рівнем самоствавлення. Так, старшокласники з позитивним самоствавленням характеризуються високим рівнем самооцінки та саморегуляції. Натомість, старшокласники, самоствавлення яких має негативну спрямованість, схильні до заниженого оцінювання своїх можливостей та низького рівня розвитку саморегуляційних умінь.

Література:

1. Андрійчук І. П. Дослідження особливостей Я-компетенції учнів різного віку / І. П. Андрійчук // Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 8. С. 11–13.
2. Баранник В. Самооцінка та її місце в структурі самосвідомості / В. Баранник // Соціальна психологія. 2008. № 9. С. 95–101.
3. Кутишенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. К.: Центр навч. л-ри, 2005. 128 с.
4. Пантилеев С. Р. Методика исследования самоотношения / С. Р. Пантилеев. М.: Смысл, 1993. 32 с.
5. Рева М. М. Особливості життєвої перспективи в підлітковому та юнацькому віці / Марина Митрофанівна Рева // Психологія і особистість. 2015. № 1. С. 126–139.

УДК 355.4.044.7:94

ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВИВЧЕННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ СФЕРИ КУЛЬТУРИ

Веденєєв Д. В.

*Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
(м. Київ)*

zastava67@i.ua

Однією із магістральних воєнно-політичних тенденцій у сучасному світі стало утвердження неконвенційного (асиметричного, «гібридного») типу протистояння, арсенал якого який включає інноваційні технології ерозії національних соціокультурних систем, конструювання й демонтажу соціальних спільнот із завданими ментально-психологічними властивостями, набуття війною (конфліктністю) всеосяжного характеру, з глибоким охопленням і віртуально-інформаційного простору.